

ZGO: Revolucije leta 1848

Revolucije leta 1848 so bile vrsta med seboj povezanih revolucij, ki jih pogojno označujemo tudi meščanske ali nacionalne revolucije oziroma "pomlad narodov". Do njih je prišlo predvsem zaradi zahtev gospodarsko vse močnejšega meščanstva po političnih pravicah, hkrati pa so številni narodi takrat oblikovali svoje nacionalne programe.

Zgodovina Slovenije

Zgodovina Slovenije je zgodovina vseh prebivalcev na ozemlju današnje Republike Slovenije in v njeni neposredni sosesčini od prazgodovine do danes, čeprav se ime *Slovenija* pojavi šele leta 1834 v knjigi ruskega zgodovinarja Jurija Venelina *Starodavni in današnji Slovenci*, 10 let kasneje pa še v pesmi Koseskega in se Slovenija kot politična enota prvič konstituira po letu 1945, kot samostojna država pa šele 1991.

Rimske province (1-300)

V 4. in 3. stoletju pr. n. št. so ozemlje današnje Slovenije zasedla plemena Keltov, ki so tu ustanovili prvo državno tvorbo imenovano Noriško kraljestvo. Iz tega časa izvirajo imena mnogih današnjih krajev (Bohinj, Tuhinj) in rek (Sava, Savinja, Drava).

Rimski prodor na ozemlje današnje Slovenije se je začel po ustanovitvi Akvileje (181 pr. n. št.) V drugi polovici 2. stol. so Rimljani v istrskih vojnah podjarmili Histre, Tavriskie (129 pr. n. št.) in Karne (115 pr. n. št.). Nato so v letih 35-33 pr. n. št. mejo premaknili vse do Donave in okrog 10 pr. n. št. mirno priključili še zavezniško Noriško kraljestvo. Zasedena področja so vključili v provincialno organizacijo: zahodna Slovenija z Istro je bila vključena v 10. regijo Italije, vzhodni del in Dolenjska sta bila vključena v provinco Panonijo, alpski prostor in Posavinje sta bila sredi 1. stol. vključena v provinco Norik.

Nastajati so začela mesta (Emona, Celeia, Poetoviona), ki so jih naseljevali priseljenci iz Italije in poromanjeni staroselci. Zgrajen je bil cestni sistem z glavno osjo Akvileja-Emona-Celeia-Poetoviona-Carnuntum (Petronell ob Donavi).

Prve organizirane krščanske cerkve so nastale proti koncu 3. stoletja; v 4., 5. in 6. stoletju so se oblikovale škofije, ki so sodile pod oblast metropolije v Akvileji.

Zaradi obrambe meje Italije je v 3. stoletju na kraškem robu nastal utrdbeni sistem *Claustra Alpium Iuliarum*. V 5. in 6. stoletju je začela rimska oblast na ozemlju Slovenije slabeti zaradi vdorov germanskih plemen, ki so se premikala proti Italiji; domače prebivalstvo se je iz mest začelo seliti v višinska zatočišča. Sredi 5. stoletja so prek Slovenije v Italijo vdrli Huni in opustošili vrsto mest na poti, ob koncu 5. stoletja pa so Vzhodni Goti (Ostrogoti) zasedli Italijo in do 536 so bili v njihovo

Italisko kraljestvo vključeni tudi Norik, Dalmacija in Panonija.

Slovanske plemenske kneževine (Karantanija in Karniola)

Leta 568 so se s slovenskega ozemlja v Italijo premaknili germanski Langobardi. V izpraznjeni prostor so se začeli naseljevati Avari in Slovani. Prostor, ki so ga poselili Slovani, so naseljevali tudi ostanki romaniziranih staroselcev, ki so deloma še ohranili krščanstvo. Naselitev Slovanov v Vzhodne Alpe potrjujejo propadi škofij v vzhodnoalpskem prostoru v drugi polovici 6. stoletja, sprememba poselitve in materialne kulture, predvsem pa uveljavitev novega, slovanskega govora. Meja z Bavarci se je že takrat začasno ustalila na vzhodnem Tirolskem, v 8. stoletju pa se je na robu Furlanske nižine in v Istri na kraškem robu ustalila meja z Langobardi.

Slovani v Vzhodnih Alpah, so bili, tako kot Slovani v Panoniji, podrejeni oblasti avarskih kaganov. Ob slabitvi avarske oblasti pa se je na prostoru južne Koroške v začetku 7. stoletja razvila relativno samostojna »krajina Slovanov« (»marca Vinedorum«), s svojim knezom. Leta 623 se je verjetno pridružila Alpskim Slovanom pod vodstvom kralja Sama. Po propadu Samove plemenske zveze leta 658 je »krajina Slovanov« s središčem na Krnskem gradu severno od današnjega Celovca, ki se je že začela imenovati Karantanija, ohranila neodvisnost. Ko so Karantanci okrog leta 743 Bavarce zaprosili za pomoč v obrambi pred Avari, so morali priznati njihovo nadoblast, ter jim za talca poslali sina kneza Boruta, Gorazda, in knezovega nečaka Hotimira, ki so ju Bavarci pokristjanili. Z vladanjem kneza Hotimira leta 751 se je začelo pokristjanjevanje Karantancev, kar je sprožilo tri neuspele upore. Po porazu bavarskega kneza Tasila III. leta 788, je bila v frankovsko državo Karla Velikega skupaj z Bavarsko vključena tudi Karantanija. Ko je knez slavonskih Slovanov Ljudevit Posavski leta 819 zaradi nezadovoljstva s frankovskim furlanskim mejnim grofom začel upor, so se mu priključili tudi Karantanci. Po zadužitvi upora leta 828 so Franki reorganizirali upravo in domače slovanske kneze so zamenjali frankovski grofje. Iz časa Karantanije pa se je vse do leta 1414 ohranil poseben obred ustoličevanja koroških vojvod, ki je potekal v slovenskem jeziku.

Slovanska plemenska kneževina Karniola se je na prehodu iz 8. v 9. stoletje razvila tudi južno od Karavank, na ozemlju osrednje Slovenije. Leta 795 je izpričan edini domnevni knez Vojnomir. Karniola je bila ob koncu 8. stoletja vključena v frankovsko Furlansko marko, vendar je svojo plemensko ureditev ohranila do leta 828, ko so jo Franki po neuspešnem uporu panonskega slovanskega kneza Ljudevita Posavskega spremenili v mejno grofijo.

Frankovska država

Po neuspešnem bolgarskem prodoru v Panonijo in njeni ponovni osvojitvi je kralj Ludvik Nemški okrog leta 840 Panonijo podelil v fevd beguncu z Moravske Pribini. Leta 847 je bil Pribina imenovan za grofa in ozemlje

Spodnje Panonije je postalo njegova last. Sedež oblasti je bil v Blatenskem kostelu na današnjem Madžarskem.

Leta 861 je Pribino nasledil sin Kocelj in se iztrgal frankovskemu vplivu. Kocelj je podpiral slovanski misijon svetega Cirila in svetega Metoda in oviral delovanje salzburških misijonarjev. Vendar je bil okrog leta 876 odstranjen, kar je končalo kratko obdobje samostojnosti spodnjepanonske slovanske kneževine. Ozemlje je bilo ponovno vključeno v Vzhodno marko. V času vlade Arnulfa Koroškega je Koroška postala središče Vzhodne marke in dobila precejšnjo samostojnost znotraj cesarstva. Na slovenskem ozemlju se je krepila fevdalizacija, a proces je zaustavil prodor Madžarov ob koncu 9. stoletja. Po porazu Bavarcev v bitki z Madžari pri Bratislavi leta 907 je namreč ozemlje osrednje Slovenije za približno po stoletja padlo pod madžarsko oblast. Fevdalni sistem se je tako izoblikoval šele po porazu Madžarov pri Augsburgu leta 955 in ponovni vključitvi tega ozemlja v cesarstvo, v 10. in 11. stoletju.

V cesarstvu

Po novi osvojitvi je bila spremenjena tudi upravna organizacija, ki je temeljila na mejnih grofijah (markah oz. krajinah). Cesar Oton II. je Koroški, ki je leta 976 postala vojvodina, podredil sosednje mejne grofije: Karantansko marko, Podravsko in Savinjsko marko, Kranjsko, Istrsko marko in Furlansko ter Veronsko marko. Ta polsamostojna tvorba je obstajala do začetka 11. stoletja, ko so se začele oblikovati dežele. V tem obdobju se je utrdil fevdalni sistem, naselile so se pomembne plemiške rodbine, nastali so prvi gradovi in uveljavil se je hubni sistem delitve obdelovalne zemlje. Iz tega časa izvirajo tudi Brižinski spomeniki.

Iz mejnih krajin in iz nekaterih zaključenih ozemelj, ki so jih obvladovale velike plemiške družine, so se v visokem srednjem veku na Slovenskem izoblikovale zgodovinske dežele Štajerska, Koroška, Kranjska, Goriška, Trst in Istra, vključene v Sveto rimsko cesarstvo.

Prihod in utrditev Habsburžanov

Potem ko so leta 1246 izumrli avstrijski vojvode Babenberžani in leta 1269 kranjski in koroški Spanheimi se je na prostoru Slovenije uveljavil češki kralj Otokar II. Přemysl, ki je leta 1260 ogrskemu kralju Beli IV. iztrgal Štajersko in leta 1269 zasedel Kranjsko in Koroško. Ker je že od leta 1254 s svojih rokah imel Avstrijo in je leta 1272 postal še furlanski generalni kapitan, je obvladoval ozemlja od Češke do Jadranskega morja.

Vendar cesar Rudolf I. Habsburški teh pridobitev ni priznal in je začel vojno, ki se je končala z Otokarjevim porazom leta 1278. Rudolf je leta 1282 sinovoma Albrehtu in Rudolfu dal v fevd Avstrijo in Štajersko, Koroško in Kranjsko pa je dobila majnhardinska (tirolska) veja Goriških grofov. Ko je leta 1335 izumrla tudi ta velika rodbina, so Habsburžani pridobili še Kranjsko in Koroško, leta 1374 pa so po drugi veji Goriških podedovali še istrsko Pazinsko grofijo in Slovensko marko. Naposled so leta 1382 pridobili še Trst in s tem izhod na Jadransko morje.

Oblast Habsburžanov pa je začasno ogrozil vzpon domače rodbine, Celjskih grofov. Ta se je začel v drugi tretjini 14. stoletja: leta 1333 so dedovali po Vovbržanih, leta 1341 dobili grofovski naslov, povezava s cesarjem Sigismundom Luksemburškim pa jim je omogočila, da so se njihove posesti razširile še na Ogrsko in Hrvaško.

Sigismund jih je leta 1436 povišal v državne kneze, kar je omogočilo razvoj posebne dežele, Celjske kneževine. Povišanje pa je sprožilo tudi vojno s Habsburžani, ki se je leta 1443 končala s poravnavo med Friderikom II. Celjskim in Friderikom III. Habsburškim. S poravnavo sta družini sklenili pogodbo o dedovanju, ki pa so jo po smrti zadnjega Celjana Ulrika II. leta 1456 Habsburžani morali ubraniti v vojni za celjsko dediščino. (do leta 1460).

Leta 1461 se je Friderik III. zaradi dediščine ogrske krone zapletel v vojno z ogrskim kraljem Matijo Korvinom in s svojim bratom Albrehtom, ki je zahteval del avstrijske dediščine. Spopadi, ki so v glavnem potekali v Spodnji Avstriji, so zajeli tudi Štajersko, v njih pa so cesarju precej pomagale notranjeavstrijske čete. Končali so se z Albrehtovo smrtjo brez potomcev leta 1463. Toda leta 1469 je Štajersko, predvsem Spodnjo, močno prizadela fajda plemstva in najemniških čet z vladarjem. Tudi te spopade je spodbudil ogrski kralj. Končala se je z usmrčitvijo najemniškega poveljnika Andreja Baumkircherja leta 1471. Po letu 1479 se je zaradi imenovanja salzburškega nadškofa Friderik III. znova zapletel v dolgotrajno vojno z Matijo Korvinom. Korvin je bil uspešen in njegove čete so zasedle večino Štajerske, Kranjske, Reko in vojvodino Avstrijo ter leta 1485 vkorakale na Dunaj. Oblast nad temi deželami so Habsburžani znova dobili šele po njegovi smrti, ko je ozemlje zasedel Maksimilijan I. Habsburški. Konec srednjega veka, v 15. in 16. stoletju, so dogajanja na tem območju zaznamovali turški vpadi. Nezadovoljstvo s preslabo fevdalno obrambo zoper Turke in uvajanje novih, predvsem naturalnih davkov in tlake, so tudi na Slovenskem povzročili kmečke upore. Največji je 1515 zajel skoraj vse slovensko ozemlje. Leta 1572/73 so se v skupnem uporu povezali slovenski in hrvaški kmetje. Upori so se s krvavimi porazi nadaljevali vse do prve polovice 18. stoletja.

Od reformacije do pomladi narodov

Sredi 16. stoletja se je na Slovenskem razmahnila reformacija pretežno luteranske smeri in postavila temelje slovenskega knjižnega jezika in s tem oblikovanja slovenske jezikovne skupnosti. Primož Trubar je leta 1550 izdal prvi knjigi v slovenskem jeziku, *Abecednik* in *Katekizem*. Protestanti so izdali še okoli 50 drugih knjig v slovenščini, med drugim tudi prvo slovensko slovnico in leta 1584 Dalmatinov prevod celotnega *Svetega pisma*.

V začetku 17. stoletja sta knežji absolutizem in katoliška cerkev zatrli protestantizem in za dolgo časa zavrli književnost v slovenskem jeziku. Prosvetljenska civilizacijska akcija v srednji Evropi, zlasti v habsburški monarhiji, je imela velike pozitivne učinke tudi za slovensko ljudstvo. Pospešila je gospodarski razvoj in omogočila nastanek slovenskega meščanstva.

V času vladanja Marije Terezije in njenega sina, cesarja Jožefa II. (1765-1790), ko je bila med drugim uvedena tudi splošna šolska obveznost in vpeljana osnovno šolstvo v slovenskem jeziku (1774), se je s kulturno jezikovno akcijo slovenskih izobražencev začejalo oblikovanje slovenskega naroda.

Ob koncu 18. stoletja so slovenske dežele dosegli spopadi francoskih revolucionarnih vojn. Leta 1797, ob koncu vojne prve koalicije, so francoske čete za kratek čas zasedle dele današnjega slovenskega ozemlja. Po podpisu campoformijskega miru pa je celotno slovensko etnično ozemlje prišlo v okvir Habsburške monarhije, saj so Habsburžani v zameno za Lombardijo in Avstrijsko Nizozemsko dobili nekdanjo beneško Istro in Benečijo. Toda že po porazu v vojni tretje koalicije in podpisu bratislavskega miru (1805) je monarhija izgubila obe pokrajini, ki sta pripadli francoskemu Italijanskemu kraljestvu.

Po novem porazu Avstrijskega cesarstva leta 1809 je Napoleon s schönbrunnskim mirom od habsburške monarhije odtrgal jugozahodne slovenske dežele (do Save) in na ozemlju zahodne Koroške, Kranjske, Goriške, Trsta, Istre, Dalmacije in Hrvaške južno od Save ustanovil Ilirske province (1809-1813) z glavnim mestom v Ljubljani. Kratkotrajna francoska vladavina je spremenila davke, uvedla reforme prava (Code Napoleon) in izboljšala položaj slovenščine v šolah, fevdalizma pa ni odpravila, čeprav je to načrtovala.

Izboljšanje položaja slovenščine in nekateri drugi vplivi francoske zasedbe približno polovice današnje Slovenije, pa tudi vplivi idej francoske revolucije so še pospešili oblikovanje zavesti o obstoju posebnega slovenskega naroda. Anton Tomaž Linhart v zgodovinopisju, Jernej Kopitar v jezikoslovju in nekateri drugi so pripomogli k uveljavljanju predstave o etnični enotnosti slovanskih prebivalcev Kranjske, južnega dela Štajerske in Koroške ter Goriške in dela Istre ter tržaškega zaledja. Vendar je bilo takšno prepričanje značilno predvsem za del izobražencev, med širšim slojem pa je francoska zasedba ostala v spominu predvsem po visokih davkih.

V 30. in 40. letih 19. stoletja so slovensko govoreče izobraženske elite z redkimi izjemami zavrnile ideologijo ilirizma, ki je predvidevala nastanek južnoslovanskega (*ilirskega*) naroda in skupnega knjižnega jezika. Prepričanje o posebni slovenski identiteti je izviralo predvsem iz obstoja slovenske jezikovne skupnosti, ki je bila utemeljena na književni tradiciji iz časa delovanja slovenskih protestantov v 16. stoletju, ter na tedanji živahni slovstveni dejavnosti. Vrednost slovenskega jezika je dvignilo zlasti delovanje pesnika Franceta Prešerna, ki je dokazal, da je slovenščina primerna tudi za visoko kulturo. Poleg tega je individualnost slovenščine dokazovala tedanja slavistika (Jernej Kopitar, Pavel Jozef Šafárik). Ker je tedaj veljalo, da so jezikovne skupnosti enake narodom, se je med izobraženci vse bolj širilo prepričanje o obstoju posebnega naroda, Slovencev.

V predmarčni dobi se je nadaljevala modernizacija vasi in začela prva industrializacija.

V evropski pomladi narodov, marca in aprila 1848 je nastal prvi slovenski politični program imenovan »Zedinjena Slovenija«, ki je zahteval združitev vseh dežel, naseljenih s Slovenci, v eno deželo Slovenijo.

Avstro - Ogrska

Leta 1867 so slovenski poslanci na deželnih volitvah na Kranjskem že dobili večino. Tega leta je z razdelitvijo države na ogrsko in avstrijsko polovico nastala Avstro-Ogrska. Večji del današnjega slovenskega ozemlja je ostal v avstrijskem delu monarhije, le Prekmurje je ostalo v ogrskem delu. Že leta 1866, po izgubljeni vojni z Italijo in Prusijo pa je Italija dobila Benečijo; Beneški Slovenci so tako prišli pod Italijo, kar je potrdil formalni plebiscit.

Slovenska politična gibanja v tem času je zaznamoval najprej skupni narodnostni boj vseh Slovencev (obdobje slogaštva), kasneje pa so se vse poglobljala politična razhajanja, zlasti v 80. in 90. letih 19. stoletja, ki je obdobje kulturnega boja med klerikalno in liberalno strujo meščanskih politikov. V začetku 20. stoletja se uveljavljajo tudi socialistična politična združenja, ki so jih vodili razumniki, sodelavce pa iskali med vse številčnejšim delavstvom. Odseve takrat postavljenih političnih razmerij lahko sledimo še po sto letih, na začetku 21. stoletja.

Program Zedinjene Slovenije je ostal naslednjih 60 let rdeča nit narodno političnega prizadevanja slovenskega naroda v habsburški monarhiji. Iz tega obdobja je značilno, da Slovenci v svetu niso bili prepoznavni, čeprav je veliko znamenitih Slovencev s svojim delom doseglo svetovni vrh (Stefan, Potočnik, Jakopič, Cankar, Puh, Rusjan, Plemelj, Miklošič, Pregl, Vidmar ...)

Prva svetovna vojna

Med prvo svetovno vojno, ki je Slovenijo hudo prizadela zlasti s krvavo soško fronto in z politiko velesil, ki je grozila z razkositvijo slovenskega ozemlja med več držav (londonski sporazum, 1915), so Slovenci že poskušali urediti svoj narodni položaj v skupni državni enoti s Hrvati in Srbi v habsburški monarhiji.

Zahtevo, znano kot majniško deklaracijo, so podali slovenski, hrvaški in srbski poslanci v dunajskem parlamentu spomladi 1917. Vladajoči krogi habsburške monarhije so zahtevo sprva zavrnil, poznejše pobude vlade za federalizacijo monarhije (npr. oktobrski manifest cesarja Karla) pa je zavrnila večina slovenskih politikov, ki se je že nagibala k neodvisnosti. Ohranitev reformirane države je najdlje zagovarjal nekdanji načelnik Slovenske ljudske stranke in zadnji kranjski deželni glavar, Ivan Šusteršič, ki pa je imel le malo pristašev in vpliva.

Obdobje med svetovnima vojnama

Po porazu Avstro-Ogrske in centralnih sil sta hrvaški sabor v Zagrebu in ljudski shod v Ljubljani 29. oktobra 1918 razglasila narodno osvoboditev in ustanovitev samostojne Države Slovencev, Hrvatov in Srbov s središčem v Zagrebu. Nevarnost s strani Italije, ki je na podlagi londonskega sporazuma iz leta 1915 zasedla Primorsko in Istro ter dele Dalmacije, nedefinirane meje, odsotnost mednarodnega priznanja in pritisk Srbov po združitvi v skupno državo, sta povzročila 1. decembra 1918 združitev Države SHS s Kraljevino Srbijo v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki se je od 3. oktobra 1929 imenovala Kraljevina Jugoslavija.

Leta 1919 so jugoslovanske čete zasedle Prekmurje in ga priključile kraljevini. Po izgubljenem koroškem plebiscitu leta 1920 je južna Koroška pripadla Avstriji. Po podpisu rapalske pogodbe (1920) je bila urejena meja z Italijo, ki je dobila celotno zahodno Slovenijo.

Večinski del slovenskega naroda v jugoslovanski državi, ki je bila popolnoma centralistično urejena, ni užival nobene ustavnopravne avtonomije, je pa zaradi kompaktne etnične naselitve in zaradi prevlade politične stranke SLS, ki se je zavzemala za avtonomijo, dejansko živel dokaj avtonomno narodno življenje, ki ga tudi centralistična beograjska zakonodaja ni mogla spodnesti. Slovenija se je gospodarsko in kulturno dobro razvijala. V njenem političnem življenju pa je do uvedbe šestojanuarske diktature (1929) vladal hud boj med Slovensko ljudsko stranko in liberalno Jugoslovansko demokratsko stranko.

Druga svetovna vojna

Nemčija se je pripravljala na napad na Sovjetsko zvezo, potem ko je Hitler poskušal trojni pakt razširiti v četvernega, vendar je navzkrižje interesov Nemčije in SZ to preprečilo, saj so oboji imeli močne ozemeljske težnje po Bosporju in Dardanelah.

Tako so k trojnemu paktu leta 1940 pristopile tudi Madžarsko, Bolgarijo in Romunija. To je močno povečalo pritisk na Jugoslavija, da bi tudi ona podpisala pristop, za kar si je prizadeval Hitler, ki si je pred napadom na SZ želel zaščititi južni bok. Tako je prišlo 25. marca 1941 do podpisa pogodbe Kraljevine Jugoslavije z Nemčijo, čemur je dva dni kasneje, 27. marca, sledil puč, ki ga je vodil letalski general Dušan Simović.

Regent knez Pavel je bil odstavljen in naslednika (kdo je bil?) so razglasili za polnoletnega. Začasno vodenje je prevzel general. Hitlerju se tako Jugoslavija ni zdela več zanesljiva in tako je 6. aprila 1941, po vojaškem načrtu Marita in brez vojaške napovedi sovražnik vdrl v Kraljevino Jugoslavijo. Napad se je začel z bombardiranjem Beograda, pri čemer je bilo ubitih 20.000 ljudi. Odpor jugoslovanske kraljeve vojske je bil zgolj simboličen, saj so zaradi počasne mobilizacije uspeli zbrati le polovico nabornikov in tudi vojaška oprema in doktrina Srbije iz balkanskih vojn in prve svetovne vojne sta bili zastareli. Tako je Nemčija 10. aprila že prešla Zagreb in 12. aprila Beograd. Italijanska vojska je svoj napad začela šele 11. aprila, ko se je vključila tudi Madžarska. Tedaj je bila nemška vojska že v Karlovcu. Italijanska vojska se je razcepila na dva dela: del je prodiral

proti in Ljubljani in naprej preko Kočevja, drugi del pa je prodiral preko Dalmacije. Nemška vojska je vdrla tudi iz Bolgarije in z mobiliziranimi enotami zlahka preprečila umik Jugoslovanske vojske na solunsko fronto. Tako je Kraljevina Jugoslavija bila okupirana s strani 4 okupatorjev, slovensko ozemlje pa je bilo razdeljeno med Nemčijo, Italijo, in Madžarsko. Hrvaške oblasti so si priborile pravico do ustanovitve NDH, kljub temu pa je bilo ozemlje še vedno pod okupatorjevim nadzorom. Sever NDH so nadzirali Nemci, jug pa Italijani. Kmalu po okupaciji je nastal slovenski Narodni svet pod vodstvom dr. Marka Natlačena, ki je pozival k mirni predaji orožja in vdaji okupatorju, kar pa je vojaško poveljstvo seveda zavrnilo. Madžarska je zasedla večino Prekmurja in Medžimurje, četrta okupatorica prve Kraljevine Jugoslavije, Bolgarija, pa je okupirala vzhodno Makedonijo.

Veliki Albaniji so bili priključeni deli vzhodne Črne gore in Makedonije.

Italijani so na svojem okupiranem ozemlju vodili zmerno politiko, kar je bilo v nasprotju z medvojnimi dogajanjem, ko so poskušali na vse pretege z etnocidom uničiti 300.000 Slovencev, ki so ostali zunaj meja matične države. Tako so v obdobju okupacije dovoljevali dvojezičnost, italijanski jezik so v šole uvedli zgolj kot učni predmet, dovoljevali so vsa nepolitična, kulturna in športna društva. Nemška oblika okupacije pa je bila najhušja izmed vseh treh, saj so prepovedali vse slovenske časopise, nemški jezik so v šole uvedli kot učni jezik, odrasle so nasilno vpisovali v Štajersko domovinsko zvezo in Koroško ljudsko zvezo oziroma v njune oborožene oddelke. Uradovalni jezik je prav tako postala nemščina. Nasilno so odvzeli 600 otrok, ki so po videzu zadoščali kriterijem arijske rase in jih dodelili organizaciji Lebensborn (*Lebensborn: prosim najdite kak drug prevod*), uvedli so nacistične zakone, kasneje so začeli z vojaško mobilizacijo prebivalstva, kar je bilo v nasprotju z mednarodnim pravom,...

26. aprila 1941 je bila v Ljubljani ustanovljena Protiimperialistična fronta (ob napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo preimenovana v Osvobodilno fronto), ki je začela oborožen boj proti okupatorjem. Ustanovne skupine Protiimperialistične fronte so bile: Komunistična partija Slovenije, del krščanskih socialistov, demokratični del liberalnega telovadnega društva Sokol in del kulturnikov, ki pa so bili nepovezani. 22. junija 1941 je bil ustanovljeno glavno poveljstvo partizanskih sil in na isti dan so bile objavljena Gesla osvobodilnega gibanja OF. Kasneje, 1. novembra 1941 so bile objavljene tudi Temeljne točke OF, katerih 8. in 9. točka sta bili napisani pod vplivom atlantske listine. Vodilno vlogo v Osvobodilni fronti je s podpisom Dolomitske izjave 1. marca 1943 prevzela Komunistična partija Slovenije, ki je v krvavem NOB sama prevzela vso oblast.

Leta 1943 je na Kočevskem nastalo znatno osvobojeno ozemlje na katerem je OF organizirala Kočevski zbor, na katerem je izvolila najvišji organ slovenske države, sprejela odločitev o priključitvi Primorske Sloveniji in izvolila delegacijo za II. zasedanje AVNOJ-a. Ob koncu vojne je slovenska partizanska vojska skupaj z Jugoslovansko armado in sovjetsko Rdečo armado osvobodila celotno slovensko etnično

ozemlje.

Nastanek federativne Jugoslavije

Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju oktobra 1943 se je odločil za vključitev Slovenije v novo Jugoslavijo, ki je bila ustanovljena na zasedanju AVNOJa v Jajcu novembra 1943 in bila dve leti kasneje razglašena za Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo (FLRJ). Slovenija se je kot njen sestavni del preimenovala v Ljudsko republiko Slovenijo. Do leta 1947 je bila nacionalizirana vsa zasebna dejavnost.

Po prelomu s Sovjetsko zvezo leta 1948 je Jugoslavija začela uvajati milejšo obliko socializma, ki je temeljila na družbeni lastnini in samoupravljanju. Mesto Trst s svojo okolico je pripadlo Italiji. Leta 1963 se je FLRJ preimenovala v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (SFRJ), Slovenija pa v Socialistično republiko Slovenijo.

Slovenija se je gospodarsko hitro razvijala, posebej še v petdesetih letih, ko se je dežela močno industrializirala. Po gospodarski reformi in nadaljnji gospodarski decentralizaciji Jugoslavije v letih 1965 in 1966, se je Slovenija med vsemi šestimi republikami najhitreje približevala tržnemu gospodarstvu. Kljub zaviralni gospodarski in socialni zakonodaji, ki jo je določal predvsem največji srbski narod in ki se je v svojih centralističnih prizadevanjih opiral na nerazvite republike, je Slovenija ohranjala svojo večjo gospodarsko razvitost, od državnega povprečja boljše kvalifikacijsko strukturo, boljše delovno disciplino in organizacijo.

Slovenija je ustvarjala kar 2,5-krat večji družbeni produkt od državnega povprečja, kar je med Slovenci krepilo narodno samozavest. Ta samozavest se je kazala tako na gospodarskem kot kulturnem področju.

Samostojna Slovenija

Po smrti Josipa Broza Tita leta 1980 so se začele gospodarske in politične razmere zaostrovati, kar je v desetih letih privedlo do konca SFRJ. Prvo jasno zahtevo po neodvisnosti Slovenije je leta 1987 postavila skupina izobražencev v 57. številki *Nove revije*. Zahteve po demokratizaciji in odpor proti centralistični Jugoslaviji je sprožila aretacija in sodni pregon treh sodelavcev političnega tednika *Mladina* in podčastnika JLA (Janez Janša, David Tasić, Franci Zavrl in Ivan Borštner).

V letih 1988 in 1989 so nastale prve opozicijske politične stranke, ki so v majniški deklaraciji leta 1989 zahtevale suvereno državo slovenskega naroda. Aprila 1990 so bile v Sloveniji prve demokratične volitve, na katerih je zmagala opozicija, združena v DEMOS. 23. decembra istega leta se je na plebiscitu prek 88 odstotkov volivcev odločilo za samostojno in neodvisno Slovenijo. 25. junija 1991 je slovenski parlament sprejel ustavni zakon za uresničitev Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije, Deklaracijo o neodvisnosti in več zakonov, s katerimi je Slovenija prevzela prejšnje pristojnosti federacije na svojem ozemlju. Naslednji dan je novo državo napadla jugoslovanska vojska. Po

desetdnevni vojni je bilo 7. julija z Brionsko deklaracijo sklenjeno premirje. 18. julija je predsedstvo SFRJ sprejelo odločitev, da se JLA z orožjem in opremo umakne iz Slovenije in oktobra 1991 je odšel iz Slovenije zadnji vojak JLA. Novembra je bil sprejet zakon o denacionalizaciji, decembra pa nova ustava. Evropska unija je Republiko Slovenijo priznala sredi januarja 1992, OZN pa jo je sprejela med članice maja 1992.

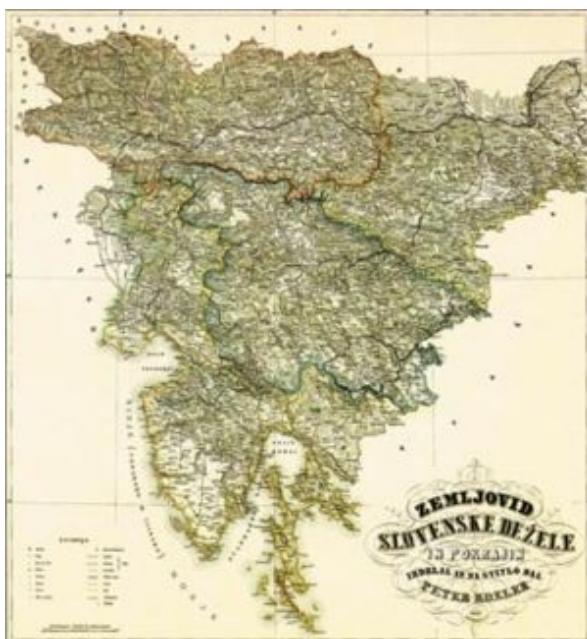
Barikade po izbruhu revolucije v glavnem mestu Prusije, Berlinu

Današnji grb Slovenije

Ilirske provincije

Zemljevid slovenskih dežel Petra Kozlerja iz 1853

Slovensko ozemlje z rimskimi provincami in mesti.

Slovenski grb v času Jugoslavije

Dežele Avstro-Ogrske po 1867

Najverjetnejši obseg Karantanije okrog leta 828

Avstrijska pehota

Letak iz leta 1938